

OWCA (992) *sb f*

o oraz a jasne (w tym w o 2 r. błędne znakowanie).

sg *N* owca (81). ◇ *G* owce (21). ◇ *D* owcy (4). ◇ *A* owcę (46). ◇ *I* owcą [w tym: -ãm (1) *Prot B* (28). ◇ *L* owcy (2). ◇ *V* owco (5). ◇ *pl N* owce (162). ◇ *G* owiec (260). ◇ *D* owcóm (22), owcãm (16); -óm *Diar*, *Mącz*, *BiałKat*, *KochMon* (2), *BiałKaz*, *CzechRozm*, *SkarJedn* (3), *SkarŻyw* (3), *NiemObr*, *GostGosp* (4), *SkarKaz*, *KlonWor*; -ãm *BierEz* (3), *OpecŻyw*, *FalZioł* (4), *RejPs*, *Leop* (3), *CzechEp* (2), *Paprup*; -óm : -ãm *BibRadz* (2:1); ~ -óm (2), -(o)m (20); -ãm (10) -(a)m (6). ◇ *A* owce (300). ◇ *I* owcami (33). ◇ *L* owcach (8); -ach (6) *RejZwierz*, *BibRadz* (2), *HistRzym*, *WujNT* (2), -ách (1) *GliczKsiąż*, -(a)ch (1). ◇ *V* owce (2). ◇ *G* du (*cum nm*) owcu (2) *ZapWar* 1506 nr 2035, 1529 nr 2355.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde* XVI – XVIII w.

zool. Zwierzę z podrodziny parzystokopytnych przeżuwaczy (*Aprinae*) z rodziny pasterogich (*Cavicornia*) hodowane dla wełny, skór, mięsa i mleka, odznaczające się łagodnością; *ovis* *Murm*, *Mymer*¹, *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *JanStat*, *Cn*; *agna* *Vulg*, *Mącz*, *Cn*; *pecus* *HistAl*, *PolAnt*, *Cn*; *tonsa* *Mącz*, *PolAnt*; *ovicula* *Calag*; *agnus femina* *Cn* (992) : *BierEz* C3v [2 r.], *Fv* [2 r.], *F2* [4 r.], *K3* [2 r.], *L4v* [2 r.] (35): *OpecŻyw* 60v, [61]; *yakom ya nyewzyal slachethnemv yanowy Ghylowy Spyelaskowa dw owczv byalych ZapWar* 1529 nr 2355, 1527 nr 2522, 1527 nr 2575; *Murm* 39; *Mymer*¹ 27; *HistJóz* E2 [2 r.]; *Też* chłopci daią owczam Iemioło iefć iodłowe iżby płodu nie potraciły. *FalZioł* I 155b; *BAran* iefť wodz trzody owiecz/ á przetho natura iemu moc dała nad inſze Owcze *FalZioł* IV 2c, *4, *5, I 113c, IV 2a, b (19); *BielŻyw* 24 [2 r.], 25; *GlabGad* A8; *KłosAlg* D2; *y* zayęły kylka stad owiecz ſktorich niektore pognani są wpanstwo v.k.m. *LibLeg* 10/66v; owcze passacz dopuszczym na tich naſzych poliach za naymem y platem ſlvſznim *LibLeg* 11/27, 7/10 [3 r.], 33v, 68, 99v, 9/51v (37); *RejKup* bb5; *MurzNT Matth* 12/11, 12; *Zás* gdy koźlę do owce przyſadzą/ vroſcye ná nyem myękka wełná álbo fierchl. *GliczKsiąż* D4, C8v, D3; *Owce náſſe ták płodne á obfituyące/ Oto w vlicach náſſych chodzą ich tyfiące. LubPs* ee6, S2; *GroicPorz* mmv [3 r.], mm2; *KrowObr* 99v, 100, 109, Tt; *RejWiz* 37, 56, 102, Cc8v; *I* poltháwił *Abrahám* ſiedrń owiec ſthádá ſwego oſobno. *Leop Gen* 21/28, *Gen* 21/29, 30, 30/41, 31/8, 9 (25); *UstPraw* *Fv* [4 r.]; *RejFig* Bb3; *RejZwierz* 26v, 30, 33, 119v [4 r.], 121v, 125v; *A* był *Abel* páſterzem owiecz/ á *Kain* był oraczem. *BibRadz Gen* 4/2, *Gen* 21/28, 29, 30, 31/19, 46/34 (27); *BielKron* 4v, 15 [6 r.], 18 [2 r.], 20, 28v [4 r.] (27); *KochSat* B; *Mącz* 5d, 24d [2 r.], 60b, 74c, 82a (30); *Prot B*; *SienLek* Xxx3; *Podźmyſz* záś do owce/ do gołębiá/ thám ſzczyrą á proftą widzimy niewinność *Górndworz* L15; *HistRzym* 28 [4 r.], 29v [2 r.], 129v; *RejPos* 56v, 150v, 165v; *BiałKat* 61; *BielSat* B4; *HistLan* F3v; *RejZwierz* Bv, 22, 77v, 108v, 204v, 245v; *KochMon* 22, 23 [2 r.], 28 [2 r.], 29, 30; *WujJud* 67; *porzezáli* też owce [*ofiarnicy*] á kropili krwią ná ołtarz *BudBib* 2.Par 29/22, *Gen* 21/28, 29, 30, *Iob* 31/20; *CzechRozm* 68; *ModrzBaz* 21v; *KochOdpr* B; *Calag* 405a; *KochPs* 118; *SkarŻyw* 28 [2 r.], 91, 348, 371, 479; *StryjKron* 122; *KochPieś* 37, 38; *KochSob* 70; *PudłFr* 32; *BielRozm* 13; *Zawjeft* 7 [2 r.]; *Calep* 81a, [743]a; *GostGosp* 6, 30, 104, 106 [2 r.], 118 [4 r.], 160 [2 r.]; *Phil* R2; *GrabowSet* E2; *RybGęśli* B2; *WujNT przedm* 37, *Matth* 12/11, 18/12, *Luc* 15 arg, 4 (17); *SarnStat* 666 [2 r.], 667 [2 r.]; *KlonFlis* A2v; [W Luboniu u Jana Flaka 3 mendele owiec przez sześci [...] u Zimnego pół kopy owiec przez jedny *InwMieszcz* 1574 nr 193].

W połączeniach szeregowych (68): yakom ya nyezabrala ymyenya rvshayaczego tho yesth wołow crow owiecz sfyny *ZapWar* 1530 nr 2390, 1505 nr 2667, 1524 nr 2314, 1525 nr 2333; *BierEz* P2; wlfakos mily oytcze [*Chrystus do Boga Ojca*] odpullczál żydom ijch zlofci/ gdy tobie owce/ woły/ ij kozly offiarowali *OpecŻyw* 139v; *MetrKor* 40/813, 59/77; *HistJóz* E3; *KłosAlg* D2; *LibLeg* 10/59, 91v [2 r.], 93v, 94, 11/97, 167v; *RejJóz* A6v; *SeklKat* Y2v; *LubPs* C; Oto pomíta moiá będzie/ ná role twe/ ná konie/ ołly/ wielbłądy [!]/ owce/ y ná woły/ mor bárzo ciężki. *Leop Ex* 9/3; Troiákicy zupełney offiary/ którą Holokaufum zową/ offiárovánia ípofob opifuie/ z wołow/ Owiec/ y ptakow. *Leop Lev* 1 arg, *Lev* 1/10, *Num* 6/14, *Ios* 7/24, *Iudic* 6/4, 1.*Par* 5/21; Pomordowáli mieczem wżytko [...] áz do wołow/ owiec y ołłow [*usque ad bovem, et agnum (marg) ovem (-), et asinum*] *BibRadz* *Ios* 6/21, *Gen* 12/16, 13/5, 20/14, 24/35, *Num* 18/17 (9); Mięlá áby nie pożywáli nieczyftego dobytká/ ále ktore íą czyfte/ iáko Woł/ Owcá/ Kozá/ Ieleń/ Báwoł/ Zubr/ y ine ktore żuiá á máią łoy w łobie y kopytá rofpádłe *BielKron* 36v, 12v, 27v, 71, 73v; *Pecus* [...] Bydlę/ Wfzelákie zwierzę którego człowiek vziwa yáko wól/ krowá/ kón/ Owcá/ Ofieł/ kozá/ etc. *Mqcz* 286a; *SienLek* 243; *RejAp* 151; *RejPos* 218; *RejZwierc* 27v, 108v *marg*, Bb3; Y przywiedziono mu cielcow liedm/ báránow liedm/ owiec liedm/ y kozłow liedm ná (ofiáre) *BudBib* 2.*Par* 29/21, *Gen* 32/14, *Lev* 17/3; *ZapKościar* 1580/7, 1583/54; *StryjKron* 777; *ArtKanc* M4v; *GostGosp* 16, 42, 72, 88, 114, 167 [2 r.]; Y znalazł w kościele te co przedawáli woły y owce y gołębie *WujNT Ioann* 2/14, *Apoc* 18/13; *PaxLiz* B2v; *KlonFlis* Cv; Lecż do tego złodzieyftwá/ y woły/ y krowy/ Konie/ Muły/ Ołłowie/ dobytek domowy/ Báwoły/ owce/ kozy/ y świnié należą/ Ktore z domu y do dom przed Páfterzem bieją. *KlonWor* 25, 21; [zá gránicę Turecką wtargnąwłzy [...] przez kilko tyfięcy trzod Czabańskich Owiec/ y ítádá Końskie/ y Báwołow záięli *StryjKron* 750].

W przeciwstawieniach: »owca ... wilk (13), człowiek, kozieł, świnia, wieprz« (17): Gdy ie ciągná ná zábicie: Czemu owcá idąc milczy/ A wieprz zásie śilno kwiczy? Ezop rzekł/ iż owce doią/ Więc fie człowieká nie boią: [...] A táko on zwyczaj máiąc/ Idzie owcá niewołaiać: Mnima by íą miano doic *BierEz* C3v, H2; *GlabGad* Cv; *LibLeg* 11/57; *RejZwierz* 26v; Wilk owcy/ iáftrżáb kokofzy/ pies zaiácowi/ izali przyrodzonym nieprzyiacielem nie íeft? *OrzRozm* G3v; *BielKron* 136v, 356 [2 r.]; *Mqcz* 282d; Zali kiedy wilká owcá przesláduie? by namniey: ále wilk owcę. [...] Owcá/ íchyliwłzy íię ná doł/ wrzefzczý: á wilk w zgorę ku niebu łeb podniożłzy [...] wyie. [...] Owcá ie żiołká/ wilk íię w mięsie kocha. *CzechEp* 37, 37 *marg*; *WujNT Matth* 12/12, 25/32.

W porównaniach (106): Iako owtza [*Chrystus*] wiedzion ku zabiciu/ a gdy go najigráwáno/ nie otworzył vft fmoijch [!]. *OpecŻyw* 108, 167; *TarDuch* Cv; *GlabGad* Cv; *MiechGlab* 24; Dediłti nos tan(quam) oues escarum: [...] Dałes nas nieprzyjacielom náłzym iako owce na požarcie *WróbŻołt* 43/12, 43/22, 118/176; poznałem yz nieyest dobrze zicz śnymy yakobi owcza zwyłkiem *LibLeg* 11/57, 11/57; *RejPs* 66, 66v, 73v, 169; *SeklWyzn* d2v; A my tu niebożátka iako błędne owcze Mułimy vft epować [!] bo nas popchnie kto chze [!] *RejJóz* M5v; *SeklKat* Z2; *RejKup* bb3v, bb4v; *MurzHist* M4; *MurzNT Matth* 10/16; Wífákoż Pan w nyedofátku ráthuye nędznego/ Nápełni yák owcámi czeladką dom yego. *LubPs* Y5v, Mv, M2, N2; *GroicPorz* k; *KrowObr* 20 [3 r.], 237v; *RejWiz* 93, 167v; Widziałem wfyftek lud Íráelki/ á on fie rozbieżał po gorách/ iákoby owce gdy páfterzá niemálz *Leop* 3.*Reg* 22/17, 2.*Reg* 24/17, *Ps* 106/41; Lud moy był iáko owcá vpłofzona *BibRadz*

Ier 50/6, *3.Reg* 22/17, *Is* 53/6, *Ier* 12/3, *Matth* 10/16, *Act* 8/32, *Rom* 8/36; *OrzRozm* B; Iam iest ktorym zgrzelzył/ ci fą niewinni iáko owce *BielKron* 73v, 43v, [84²], 288v, 346v; Balo, [...] Dicuntur oves, Bekam yáko owcá/ wrzelzczę. *Mącz* 23a, 200b; Są thedy ludzie poruczeni od Bogá pánom/ y podáni ich ftraży/ iáko owce pátyrzom *GórnDworz* Gg4v, N, Z4v, Ff6v; *RejPos* 29v, 45v, 145, 167v; *RejZwierc* 228; *RejPosWstaw* [41³]v; Zęby twoie/ iáko ftádo rownych (owiec) [*Dentes tui ut grex tonsarum (marg) ovium (-)*]/ ktore wyfzły z kąpieli *BudBib Cant* 4/2; *BudNT Matth* 9/36; *CzechRozm* 136, 234, 259v; *SkarJedn* 144, 145; *KochPs* 65, 66, 118, 166, 186; Ták fię było okrucieństwo Páwłowe wfławiło/ ifz iáko owce przed wilkiem/ wierni przed nim vciekali. *SkarŻyw* 82, 62, 82, 136, 284, 374 (9); *StryjKron* 105; *CzechEp* 21, 98 [4 r.], 317; *NiemObr* 13; *Paprup* L4v; Zbładziła duřzá/ iák owcá ftracona *GrabowSet* I2, Iv; *WujNT Matth* 9/36, 10/16, *Mar* 6/34, *Act* 8/32, *Rom* 8/36, *1.Petr* 2/25; Iáko owce bez pártérzá/ wfzyfcy rozprófzeni. *SiebRozmyřl* K2v; *SkarKaz* 83a, 610b; *VotSzl* E4v; bo z náture fwey káždy heretyk ná Kátholiki iádowity/ iáko wilk ná owce. *SkarKazSej* 685a, 665a, 678a, 696a.

W charakterystycznych połączeniach: owca biała (3), czarna (3), dobra, kosmata (2), [młoda], obfitująca, ostrzyżona, płodna, rogata, [pospolita, stara], stracona (5), bez pasterza (10); od owce udoj; owce stada, trzody; owiec obora, pasterz (11), stado (10), trzoda (7); owce doić, (prze-, przy-, wy-)g(a)n(i)ać (13), paść (pasać, pasący) (19), (przy-, s)pędzić (pędzać) (5), strzyc (strzyżenie) (4); z, za owcami chodzić (2).

Przysłowia: BielKron 158v; *Custos omnium* praeclarus, lupus, etc. Známienity ftrófz wilk do owiec. *Mącz* 75c; *Ovem lupo commisisti*, Owceř, wilkowi poliecił/ zwierzyłeř owcę wilkowi. *Mącz* 225c, 200b, 225c. [Ogólem 5 r.]

A ták byľby y Wilk fyt/ y Owceby byľy *RejZwierz* 112; Otoż trzebá žebychmy thák w to vgdzáli/ Iákoby mogľ Wilk fyt być á cále teź Owce *HistLan* C4; *VotSzl* E2v; *KlonWor ded* **2. [Ogólem 4 r.]

Nie ľobie noři Owcá weľny ná fwey ľzubie *RejWiz* 50; owcá w weľnie nie dla ľiebie chodzi *StryjKron* 279.

tzo fie iednemu nad prawo dzije [!] wfzitkiem fie dzieie [...] yako mawial on Woiewoda/ kiedi Owce ftrziga na branie [*lege: baranie*] Weľna trzeftzi *Paprup* E3; Gdy owo owce ftrzygá co więć myřli báran *CzahTr* E4v.

Iáky páterz takie owcze *RejKup* h3v.

Ale chwaľa Bogu ľpelna Iuź náffe Owcze y Weľná *RejKup* x6.

Trudnoć wilká owcá wfłczwáć Motyká ľłonce zwoiowáć *RejRozpr* E4.

iź ieden wilk wielkie ftádo owiec vgania [*quod unus lupus maximum fugat gregem pecudum*] y roľpraľza *HistAl* Ev.

Iefli kiedi Wilk fie z owcá zgodzi/ thedy grzeřfnik z ľpráwiedliwym [*Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto*]. *Leop Eccli* 13/21.

[*Ecce similia omnia omnes congruunt, unum cognoris omnes noris*. Gdzie podobnoć/ tam y zgodnoć. Káždy wilk ľřárá ľierć ma/ Káždy fie teź z owcá podka. *TerentMatKęť* S5.]

dawno powiedáią Pczoľy pczoľę zá wodzá, ofy ofę máią: Báran iest nád owcámi, kozieľ nád kozámi *CzechEp* 417.

Wyrażenia: »błędna (a. błędząca) owca; owca błędzi (a. zbłądzi)« = *ovis errans Vulg* [szyk 9:2] (9;2); *RejJóz* M5v; Aliecz my tu opuśczeni Odwłfech jako błędne owcze Patftw [!] fye nadnámi kto chce *RejKup* bb3v; *MurzHist* M4; Zbłądzilićiechmy wzyfscy iáko owce [*tanquam oves erravimus*] *BibRadz Is* 53/6; Polacy przez páná iáko błędne owce będąc/ nie wiedzieli co dáley czynić *BielKron* 346v; *RejPos* 29v, 145; *CzechRozm* 136; *SkarJedn* 144; *WujNT* 1.*Petr* 2/25; *VotSzl* E4v.

[»owca dojna«: Summa owiec pospolitych młodych i starych 114; owiec dojnych 60, jałowych 20, skopów 10, tegorocznych 22, baranów 2. *LustrMalb* 1565/63; Owiec pospolitych starych i młodych 1200, między którymi dojnych 400, pospolitych 800. *LustrMalb* 1570/68, 105, 106, 108.]

»owca głupia« (1): Owce głupie wwierzyły/ Pokoy z wilki wtwierdziły *BierEz* F2.

[»owca jałowa«: Owiec pospolitych 56, między którymi dojnych 20, jałowych 10, skopów 10, baranów 2 *LustrMalb* 1570/106, 1565/63, 64.]

»kotna owca; owca się okociła, jest na okoceniu« (1;1:1): Foeto, Owca która yest ná okoceniu. *Mącz* 133b; *Ovis foetavit*, Owca fie okociła. *Mącz* 133c; Iáko páfterz [...] kotne też owce (leguczko) poprowadzi [*foetas (marg) suaviter (-) ducet*]. *BudBib Is* 40/11.

»milezejskie owce« = *owce z okolic Miletu, ośrodka wytwarzającego słynne w starożytności tkaniny wełniane* (1): Trzecie mieyfce Myleseyskie owce máyá/ to yest bywáią poczitáne zá naylepfze po dwoyich. *Mącz* 447d.

»owca niewinna« (1): ná yedney łące pczolá myod/ á páyák yad wfyę byerze/ wedle przyrodzenya fwego. Owca nyewinna/ ták fye rychło/ á fnadź rychley/ złego á yádowitego/ yáko dobrego żyela imye/ y nyechcąc fye zaráži. *KromRozm I* N2.

»parszywa owca« [szyk 6:4] (10): y infzy/ maiá być wyrzvczeni fpołpolftwa zborv chrześciáńfkiego/ iako parfzywe owcze/ yfz fwowolnie y iawnie grzezfá *SeklWyzn* d2v; *SeklKat* Z2; Yáko czynią páftuchowye w oborze około fkotu y bydlá/ dobre á zdrowe owce od párfyfowych á zaráźliwych przefadzáyá/ aby fye nye myéffály/ y lámy od fyebye nye káżyły. *GliczKsiąż* B4; *GroicPorz* k; *RejWiz* 59v; *Morbida ovis*, Parfzywa owcá/ która drugie zaráža. *Mącz* 231d; *RejPos* 45v; Iákoż ma vzyć rofkofzy poćciwey/ Kogo fie ftrzegá by owce párfzywey *RejZwierc* 228; *Oczko* 11v, [42]v.

Szeregi: »owca, (i, albo) baran(ek)« = *agnus et ovis, aries et ovis Vulg; agnus et agna PolAnt* [szyk 8:6] (14): *ZapWar* 1506 nr 2035; *OpecŻyw* 58; Thedy yvlf therálf yedno syedm mył od Braczlawya owcze y Barany poddany Czeřarfczy na náfzych polyach páfzá. *LibLeg* 7/103, 6/118v, 7/9 [2 r.], 33 [2 r.], 103; kładł Iakob rozgi do koryth w wodę przed oczy Baránow y owiec [*arietum et ovium*] áby zápátrzáiác fie ná nie poczynály. *Leop Gen* 30/41, *Lev* 14/10; *BielKron* 37; *BudBib Lev* 14/10; *MWilkHist* F4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»(jako) owce, (i, a(l)bo, tako i, także) bydło (a. bydłeta); bydło i z owcami« [szyk 12:7] (18;1): *HistJóz* D4v; livdzy nam pomordowały. owcze y bydło nam pobrały. *LibLeg* 10/93, 10/92, 94, 11/19v, 22v, 84; A czemu to nie przyfzedł [*Józef*]/ tu poľpoľu zwami Porwono [!] wźemu złemu/ bydło y z owczami *RejJóz* B3v; A w oney iámie było fiedm Lwow/ y dawano im ná káždy dzień dwoie bydlá/ y dwie owce [*duo corpora ... et duae oves*] *Leop Dan* 14/31, *Gen* 26/14; *BielKron* 277v;

Oczko 11v; SkarŻyw 347; Calep 130b; GostGosp 106; GostGospSieb +4; KołakSzczęśl B3v; WujNT 322; KlonWor 22. [Ponadto w połączeniach szeregowych 23 r.]

»(tak) owca i (też) (jako, a, albo) koza; koza i z owcą« (5;1): BierEz I3v; Chociay tu w iednym łtadku [dobrzy] łpołu z złemi chodzą. Bowiem to mało wądzi [...]/ Kiedy chodzą połpołu kozy y z owcami. RejWiz 79v; Leop 1.Reg 25/2; Mięszkałem z tobą dwádziesięć lat/ owce twe/ y kozy twe [oves tuae et caprae tuae] nie były nie płodne BibRadz Gen 31/38, Num 15/11; RejZwierc 49. [Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.]

»krowa i (albo) owca« = *bos et ovis* PolAnt [szyk 3:1] (4): BibRadz Deut 28/18; Mulctra, Doyenie vdoy yeden od krów álbo od owiec, Mącz 235c, 235c; KlonWor 7. [Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.]

»owce a stadne świerzepy« (1): a polthora thyfyacza owiecz a trzi łtha łtadnich swierzep y ynich wyelie łtatkow zabrano y poymano yednego ziemianyna skorvni polskiej LibLeg 10/58v.

»owce, wielbłądy« (1): Mych my byli na polu z owczami z wielbłądy RejJóz M4v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

»wieprze i owce« (1): Wieprzow y owiecz precz łie vbywać będzie LudWieś B.

»wilk z owcą« (1): Y łpełniło łię piłmo: wilk z owcą pász łię połpołu będą. SkarŻyw 341. [Ponadto w przeciwstawieniach 13 r.]

»(tak, i) woł, (i, a, albo, jako i) owca« [szyk 14:13] (27): OpecŻyw 72v, 73; Iełli kthory człowiek zwas będzie offiárował offiárę Pánu: thedy z bydłá tego/ to iełt/ z wołow z owiec [de bobus et ovibus] offiárować te offiáry będzie. Leop Lev 1/2, Gen 21/27, Num 11/22, Deut 12/6, 18/3, 2.Reg 12/2, 4; RejZwierc 33; ktożkolwiek by iedno ofiárę łpławował/ thák z wołu/ iáko y z owce [sive bovem sive pecus parvum] BibRadz Deut 18/3, Gen 21/27, 46/32, Num 11/22, 1.Reg 15/15, 21, Ion 3/7; BielKron 40; Mącz 153d, 428b; HistRzym 40; RejPos 39v; BiałKat 61; CzechRozm 140; LatHar 215; WujNT Ioann 2/15; JanNKarGórn G4. [Ponadto w połączeniach szeregowych 37 r.]

W przen (1) :

Zwrot: »owce z owczarnie wykładać« = *robić potajemnie coś złego* (1): Połtronni ktorzy owas [Węgrach] te wieści vdáią. Iákobyście łwym Pánom nie trzymáli wiáry/ Łakomiąc łię ná iákies tám Pogáńłkie dáry. [...] coby mi łię zá rzecz łłufną [!] zdáło. Zebyście łię do tego zgodnie przychylili/ Abyście miedzy łobą wilká vpátrzyli. Ktory owce z owczárnie połichu wykłada CzahTr F2.

Przen: O człowieku (365) :

a) Człowiek będący pod czyimś zwierzchnictwem, opieką, pozostający w zależności od kogoś, rządzony przez kogoś; poddany w stosunku do panującego; *pecus* PolAnt (9) : BibRadz Ez 34/2; tyś iełt [...] kthoryś [...] źiemni Polłkiey/ łzkodę przez okrucieństwo vdziáłał/ gdiś rołpuścił łákome pły/ to iełt wrzędniki twoie/ co połupili owce/ tho iełt ludzi vbogie BielKron 356; OrzQuin T4v; Biádá páłterzom Izráelłkim/ ktorzy byli páłterzmi łiebie/ [...] Chorych (owiec) nie połiłaćie/ á niemocney nie leczyćie BudBib Ez 34/4, Zach 11/4.

Przysłowia: kthory [Jan z Huniada] zebrałwzy lud wielki odiał wilkowi owce á łam ie poiadł/ wypłółwzyłwzy Turki łam zamki y miałłthá pobrał BielKron 241; KochProp 8.

iáko ľzkáráda/ á ľzkodliwa rzecz ieft/ kiedy máią być owce mędrfze/ ktore páść trzebá/ niź páfterz ktory ie páść ma. [...] A z nieumieiętności ľprawowánia/ á rządzénia ludzi/ iáko wiele złe⁸⁰ rofcie *GórnDworz Ee6*.

Wyrażenie: »parszywa owca« (1): Ynafzi przodkowie miewali wfobie te łtalóc ze parľziwich Owiec miedzifoba niecierpieli *Paprup H2*.

b) *W Starym Testamencie:* Człowiek jako stworzenie w stosunku do Boga Stworzyciela i Pana; *pecus PolAnt*; *ovis Vulg (30)* : Srogie karanie naznaczył pan Bog pafterzom ktorzy zlie paľá owcze iego *SeklKat H3v*; *LubPs S2*; Ia lam páść będę owce moie/ á ia lam ie vľpokoieľ/ mowił Pan Bog *BibRadz Ez 34/15, Is 60/7, Ez 34/3, 6, 8 [3 r.], 10 [3 r.] (19)*; *KuczbKat 270*; Poľtánowie ia/ mowi Pan nád owcámi moimi páfterzá iednego/ áby ie páľł/ Dawidá ľługę moiego *CzechRozm 177; CzechEp 331, 332; ArtKanc M14v*.

Wyrażenia: »owce owczarniej« (1): Azafz te⁸⁰ nie pámieľafz iż Bog lud fwoy poľpolicie owcámi/ owczárniej y páľtwiká fwe⁸⁰ názywa? *CzechRozm 114*.

»owce pastwiska, pastwy iego [= Boga]« = *oves pascuae eius Vulg; pecus pascuae eius PolAnt (2:1)*; *Leop Ps 99/3*; że Pan ieft Bogiem [...] / mychmy ľá lud iego/ y owce paľtwiká iego. *BibRadz Ps 99/3; CzechRozm 114; SkarKaz 39b*.

c) *W Nowym Testamencie:* *Uczeń, wyznawca w stosunku do mistrza i przewodnika duchowego nazywanego pasterzem, wyznawca Chrystusa, wiary kościoła chrześcijańskiego; ovis Vulg, PolAnt (306)* : Vczynki ktoré działám miedzy wami w ijmie oyttza mégo/ dáwaiá ľwiadetztwo o mnie/ ale wy niewierzycie/ bo nieieľtefcie z mych owietz. *OpecŻyw 65, 55, 65, 97v, [170]v; WróbŻoľt 64/14*; Gdy ľie wam [księżom] doľtánie weľná Wierę zoľtátká ty owce Niechay ľkubie iáko kto chce. *RejRozpr A4; SeklWyzn Cv*; Duchowny przełozeny powynny ľwieć przed owczamy ľwemy dobrimy vcziuki [!] y dobrim przikładem *SeklKat H2v, H4v, Zv [2 r.]; MurzNT Ioann 10/27*; Teżci pan Kryťtus yeľt páľtyrzem nas wľfech owyec ľwoich *KromRozm III M2, E6, G8v, L8v, M8 [2 r.], O4*; Bo dla tego Pan Bog ku zachowaniu kościoła swego duchem swem ś. pasterze postawić raczył, aby wodzmi byli owcom poruczonym nauką i dobrimi przykłady. *Diar 80; GliczKsiqż D3*; Abowiem iáko Pan Kryťtus niepożerał/ áni zábijal owiec/ ále páľł. Ták theľz wľzyľtkim Paľterzom roľkázuiie po trzykroć/ do káźdego mowiác. Pás owce moie. *KrowObr 4, 4 [3 r.], 144, 240v [2 r.]; Vczy páľterze iáko máią páść owce/ a poddáni iáko ľie máią mieć knim/ poćciwośćiá/ pokora/ y poľľufzeňstwem. Leop 1.Petr 5 arg, Matth 26/31, Mar 14/27, 1.Petr 5/3, AAA4v; OrzList d3v, d4 [2 r.]; RejZwierz 108; BibRadz Matth 10/6, Mar 14/27, Ioann 10/7, 8, 10, 16; OrzRozm G4v, 14; GrzegRóżn D2v; RejAp 27v, 37 marg, Ee3, Ff; HistRzym 91v*; O nędzna owco á márne źwirzę/ iefliś thy byľá kiedy godná thákiey ľálki Pána twego. *RejPos 169, 113*; Temu [św. Piotrowi] tedy Chryťtus zlećił ówce [!] ľwé [...] / gdy mu po trzy kroć roľkazał ówce [!] ľwé páść po ľwym z martwychwľtánium *BialKat 133v, 36, 133v [4 r.], 173v, 281; GrzegŚm 26 [2 r.]; KuczbKat 245; RejZwierc 173; WujJud 83v, 85 [2 r.], 124v, 136v, 152 [2 r.] (11); WujJudConf 130v; RejPosRozpr c2; BialKaz E2 [2 r.]; Ná drogę pogánów nie idźcie/ á do miáľtá Sámárytánów nie wchodźcie. Lecź idźcie ráczey do owiec zginionych domu Izráelowego. BudNT Matth 10/5, Ioann 21/16, 18; CzechRozm 78 [3 r.], 95v, 235; á Popi z chłopieli/ y nigdy znich tákiey iákiey trzeba poćiechy/ owce mieć nie mogą. *SkarJedn 359, A4v, 33, 37, 55, 64 (26); Są**

káznodzieie/ co [...] mniemáią áby ludzie vczyli/ y obrok owcom dawáli: á oni łami siebie dymámi páfą: czći prozney łwey *SkarŻyw* 312, 88, 93, 183, 189, 235 (29); *CzechEp* 20, 26, 135, 326, 330 (11); Páść bowiem owce/ łowo wzięte od podobienłtwá ludzkiego/ nic innego nie znáczy/ iedno vczyć/ á pracę o nich przyłtoyną łowem boży^m onych rządząc/ y doglądáiąc/ podeymowác *NiemObr* 39, 28 [6 r.], 39, 40, 49; Oto Kościoł Páná Chryłtułow/ oto trzodá Páná CHRyłtułowa/ ty pátrż iefłis iefł owcą. *ReszPrz* 104, 30; *ArtKanc* E10, F13, K14, K14v, L3v, T14v; TYś [św. Piotrze] iefł páłterzem owiec/ Książęciem Apofłolłkim/ tobie oddáne łą klucze krolełtwá niebiełkiego. *LatHar* 431, 360, 691, 706; Złodziey ten iefłci káždy Miniłter haeretycki/ y ktorykolwiek nieflulżnie y nieporządnie fię wrywa do owczárni: áby płował y zábijał owce náuką fáłżywą. *WujNT* 349; Owce błogofłáwieni Boży. Mát.: 25.34. *WujNT* Aaaaaa3, *przedm* 37, 40, *Matth* 10/6, 15/24, 26/31 (40); *PowodPr* 20; *SkarKaz* 6b, 40a, 242a, 606b; *CzahTr* E3v; *KlonWor* 82.

W przeciwstawieniach: »owce ... kozieł (5), pasterz (2), lew, niewierny, wilk, złołliwy« (8): Iezu ktorys złołliwe y nie wierne, nie z owiecz twogich być powiedział. *TarDuch* B6; A gdyłz wy [...] niefluchaćie głofu Syná Bożego/ ofádzćiefłz fię tedy/ tzie iefłełćie owce? Ale co mowie owce? I owłzem łmrodliwi kozłowie *KrowObr* 240v; *BibRadz Matth* 25/33; iż páłterż ma owce vczyć/ y prowadzić; á nie owce páłterzá. *WujNT* 349, *Matth* 25/33; *SkarKazSej* 679b [2 r.]; *KlonWor ded* **2v.

W porównaniu (1): Potym [Ormianie] w inne błędy iáko to bywa gdy owcá od páłterzá fię odłáczy záfłzi *SkarJedn* 305.

W charakterystycznych połączeniach: owca marna, miła, mizerna (2), nędzna (3), niedbała, niemocna, niezgodna, stateczna (3); owca pastwiska, stada, trzody; owce rozproszone; owiec owczarnia (3), stadko, trzoda; owiec pasienie (3), pasterstwo, pasterz (16); owce opatrować, opatrzać, paść (pasący) (49), rządzic (4), sprawowác.

Wyrażenia: »owca błędliva, (o)błędna, błędzácą; owca zabłędzi« [*szyk* 10:3] (5:4:2;2): bo ile kroć Pápieżnikiem mię W.M. zwác będziefłz/ tyle kroć to W.M. wyznáwác będziefłz/ zem ia owcá nie iefł błędliva/ ále mam Páłterzá *OrzList* h2v, h3v; *OrzRozm* H3; A wołáłz zá thą mizerną á obłędną owcą łwoiá/ áby poznála głos twoy/ á náwroćilá fię do ciebie. *RejAp* 27v; *RejPos* 168v; *SkarJedn* 159, 341; *GrabowSet* N, Q4; Zydzi owce błędzácę. *WujNT* Aaaaaa3, 435, Aaaaaa3; *SkarKazSej* 672b.

»owca (Pana) Krystusowa, pańska, boża« (30:5:4): *KromRozm II* t2; Co tho páłc owce páńłkie *KromRozm III* H4 marg; *KrowObr* 186; *OrzList* f2; *BiałKat* 133v; ktorego[pápieża] nie fluchać [...] nic inłżego nie iefł/ iedno być Heretykiem/ á owcą Páná Chryłtułową nie być. *WujJud* 117; Iedná tylo iefł owiec Chryłtułowych owczárniá *SkarJedn* 38, 77, 79, 83, 102, 113 (11); gdy zemdleli Heretycy/ [...] połtánowili/ iáko wilcy iádowici pła owiec Bożych (ktory ie od łtádá Chryłtułowego męźnie odganiał) vkłáć *SkarŻyw* 373, 312, 536, 601; *CzechEp* 331, 332; tenći iefł Piotr ktory onych czálów będac przednieyłzym páłtyrzem/ zwierzchność/ y włádzą nád włzytkimi owczámi páńłkimi miał *NiemObr* 28, 28 [3 r.], 39, 40, 155; A poki będá owce Páná Chryłtułowe/ poty będzie páłterż ich ná mieyłcu Piotrowym. *WujNT* 391, 104, 390 marg, 462, 783, Aaaaaa3, Aaaaaa4v; *SkarKaz* 610a; *SkarKazSej* 679b.

»owce jednej owczarniej« [szyk 2:1] (3): gdybyś my do wálzego/ á wy do nálezego kościoła chodząc/ iáko iedney Owczárniey Owce/ ípolne v ołtarzá iednego/ lubo po Grecku/ lubo po Rzymíku/ Ofiáry przenaświéłtze czynili *SkarJedn* 366, 330, 332.

»parszywa owca« [szyk 4:3] (7): *LubPs* D4 marg; owcá párfzywa Krol íełt koždy bez Káplaná. *OrzRozm* G4v; O nędzny człowiecze/ o nędzna owco párfzywa/ ktorakolwiek wzgárdziłz to ták wdzyęcżne vpominánie Páná íwoiego/ á nie poydzyełz [...] zá wołá íego *RejPos* 345, 196, 342; *RejZwierc* 259v; Gdy iuśz kácerśtvo moc bráło: Papiełz Innocentius ózwarty [!] [...] Inquifitory vczynił/ ludzie mądre y vczóne: ktorzy by one párfzywe owce przepieráli prawdá y leczyli. *SkarŻyw* 373.

»owca stracona, zginęła, zgubiona« [szyk 3:2] (2:2:1): íż Papiełz nigdy nie zaniechał ítárác íię o ty zgubione owce od owczárnie íwoiey *SkarJedn* 251; Na ktore day Boże nálezym Duchownym/ á pierwłzym Pálterzom to około ítráconych Owiec obudzenie/ y pilne ítáránie. *SkarJedn* 381; wedle Chriśtułá Páná óichego/ pokornego/ y pilnie iedney owce zginéley ízukáiącego? *CzechEp* 43, 21; *ArtKanc* E10.

Szeregi: »owca, (i) baran(ek)« [szyk 9:6] (15): *KromRozm I* E4; *KromRozm II* o2v; *KromRozm III* M5v [2 r.], N3; y polecił [Chrystus] mu [Piotrowi] przełóżeńśtvo nád włzytkimi owcami/ to íełt nád ludem włzytkim wiernym/ y nád bárány/ to íełt nád włzytkimi przełóżonymi ich/ gdy mowił do niego łamego: Pás owce moie: Pás bárány moie. *SkarJedn* 63, 63, 77, 78, 152, 343; *SkarŻyw* 599; *WujNT Ioann* 21 arg; *SkarKazSej* 679b marg.

»koza i owca« (1): ábowiem iuż thám iedná winnica Páníka/ iedná owczárniá á bárzo wdzyęcżna íego. Acz będə w niey kozy y owce. *RejPos* 144.

d) Człowiek łagodny, niewinny, słaby, bezbronny (20) : Tákże gdy wilki/ owce/ lwy lámpárty/ y óiełętá [prorok] miánuie/ nie rozumie tełz tego/ o źwierzętách [!] y bełtyiách: ále o ludziách rozmáitych/ y írogich y óichych/ y okrutnych ypodłych: iákowych dofyć íełt ná świećie/ miedzy włzemi ítany y narody *CzechRozm* 114.

W przeciwstawieniach: »owca ... wilk (11), kozieł (2), lew (2)« (15): On Tyrran á lew/ wnetże íię ítał owcá *SkarŻyw* 165, 79, 88; Tu áćći niewiem coby zá rośpráwá owcam z wilkiem/ bezbroynym z obrzymem vzbroyonym zewłżąd/ prośtakom podłym z wykrętácżem miśternym/ mogłá być náleżiona *CzechEp* 90, 9, 21, 37 [2 r.], 38; białe owce ná práwicy/ czarne kozły ná lewicy połtáwiá/ iáko łam Pan mowi: Wyłáczá/ práwi/ złe od ípráwiedliwych. *SkarKaz* 6b, 6b marg.

W charakterystycznych połączeniach: owca obrony w sobie nie mająca; owca pokory, wyznania.

Wyrażenie: »owca niewinna« (1): [posłani przez Pana] nie iáko wilki/ owce niewinne y obrony w łobie nie máiące drapác *CzechEp* 21.

Szeregi: »kościół i owce« (1): Nátym pokażełz miłóść ku mnie/ gdy zbáwieniu ludzkiemu łłużyć/ á kościół moy/ y owce moią krwiá odkupione náucźác/ bronić/ y przywodzić ie do wiecznego kroleśtwa będzielz. *SkarŻyw* 599.

»(nie tylko) owce (ale) i koziełkowie (a. kozłowie)« (2): Wowczárni tełz Syná człowyczego nye tylko owce łá/ ále y kozyełkowie. *KromRozm III* C8v; *WujNT Matth* 25 arg.

»owce i poddane« (1): Ale to nie należy ná owce y poddáne łądzić/ iegli fie Páfterz podług rofkazánia Páńfkiego łpráwuie álbo nie. *WujJud* 152.

»ucznie i owce« (1): á gdy myłe vcźnie y owce swoie [św. *Symeon*] połał/ łam tełz [...] ścięty iełt. *SkarŻyw* 305.

α) O Chrystusie jako ofierze za grzechy cudze (2) :

W przeciwstawieniu: »owca ... wilk« (1): ij zá niewiéłs/ ijżes łifowi łwego łyna poléciła/ łgárzowi prawdę/ wilkowi [tj. *Judaszowi*] nápokornieylłá owcę. *OpecŻyw* 85v.

Szereg: »owca i baranek« (1): Wiemy iálnie z piłmá o Synie Bożym/ kthórego tóz piłmo zowie Iehowá/ [...] Owcą do zábićia/ y Báránkiem do ofiáry/ Ezá. 16/53/ Ioan. 1 *BiałKat* a4.

** Dubium (1) : pałterze owiec iełtełmy ouyeć oycowie náłły [*et nos et patres nostri Vulg Gen 47/3*; ták my iáko y ... *Leop*; y my y ... *WujBib*; *etiam nos etiam patres nostri PolAnt*; yáko y ... *BibRadz*] łludzy twoi *HistJóz* E2v.

JB